

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการศึกษา และมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานในภาพรวมของกลุ่มเกษตรกร เพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรของสมาชิกและคณะกรรมการ และเพื่อประเมินความพึงพอใจของสมาชิกและคณะกรรมการที่มีต่อการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋งน้ำร้อน มีสมาชิก จำนวน 171 คน คณะกรรมการ จำนวน 9 คน และกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ มีสมาชิกจำนวน 59 คน และคณะกรรมการ จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 244 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ประกอบด้วยแบบสอบถามสมาชิกกลุ่มเกษตรกร 1 ชุด และแบบสอบถามคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร 1 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง ร้อยละ และค่าเฉลี่ยเลขคณิต โดยสรุปการศึกษาได้ดังนี้

5.1.1 โครงสร้างการดำเนินงานในภาพรวมของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

โครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทั่วไป จะเป็นโครงสร้างที่ถูกกำหนดมาจากทางราชการเป็นผู้วางไว้ให้กลุ่มเกษตรกร แต่กลุ่มเกษตรกรอาจเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม แต่ส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างที่เหมือนกัน ในการศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋งน้ำร้อนและทำนาแม่คะ มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร

วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทั่วไปและกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง มีวัตถุประสงค์ ตามข้อบังคับกลุ่มเกษตรกร เพื่อส่งเสริมให้ผู้มีอาชีพเกษตรกรรมดำเนินกิจการร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และช่วยเหลือส่วนรวม

2. โครงสร้างภายในของกลุ่มเกษตรกร

การจัดรูปแบบโครงสร้างภายในของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง มีลักษณะโครงสร้างภายในที่คล้ายคลึงกับกลุ่มเกษตรกรทั่วไป คือในการจัดรูปขององค์กร โครงสร้างภายในจะประกอบด้วย สมาชิก หน่วยเกษตรกร คณะกรรมการดำเนินการ ผู้จัดการหรือเจ้าหน้าที่ และที่ประชุมใหญ่

3. การดำเนินงาน หรือ กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรอาจดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เช่น การให้สินเชื่อ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การรวบรวมผลผลิตจากสมาชิก และการให้บริการอื่นๆ จากการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มในอำเภอฝาง คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ ไร่ไปงน้ำร้อน ได้ดำเนินกิจกรรมหรือธุรกิจหลัก 3 ธุรกิจ คือ การให้สินเชื่อ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย และการรับฝากเงินจากสมาชิก ส่วนกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ ได้ดำเนินกิจกรรมหรือธุรกิจหลักเพียงธุรกิจเดียว คือ จัดหาสินค้ามาจำหน่ายแก่สมาชิก

4. ทูน และสถานะทางการเงิน

ตามข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรได้กำหนดให้กลุ่มเกษตรกรดำเนินการจัดหาทุนเพื่อใช้ในกิจการของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งแหล่งที่มาของเงินทุนหลัก คือ ทุนเรือนหุ้น ที่ได้จากสมาชิก ทุนสำรอง ทุนสะสมตามข้อบังคับ และอาจได้มาจากการกู้ยืมจากแหล่งกู้ยืมต่างๆ ซึ่งแหล่งที่มาของเงินทุนของกลุ่มเกษตรกรแต่ละแห่งจะมีที่มาไม่แตกต่างกันมากนัก จากการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มในอำเภอฝาง คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ ไร่ไปงน้ำร้อน มีแหล่งที่มาของเงินทุน 5 แหล่ง คือ ทุนเรือนหุ้น ทุนสำรอง ทุนสะสมตามข้อบังคับ ระเบียบและอื่นๆ กู้ยืมจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ และได้จากการรับฝากเงินจากสมาชิก ส่วนกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ มีแหล่งที่มาของเงินทุนเพียงแหล่งเดียว คือ ทุนเรือนหุ้น

5. การวิเคราะห์สถานะการเงิน

สถานะทางการเงินของกลุ่มเกษตรกร ได้ใช้ข้อมูลจากงบการเงินมาวิเคราะห์ เพื่อทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนทางการเงิน ซึ่งทำการวิเคราะห์ด้วยอัตราส่วนทางการเงิน ทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านสภาพคล่องและความสามารถในการชำระหนี้ ด้านภาระหนี้สินและความสามารถในการชำระค่าใช้จ่ายทางการเงิน ด้านความสามารถในการบริหารสินทรัพย์ และด้านความสามารถในการทำกำไร จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 2 กลุ่ม ในอำเภอฝาง สรุปผลได้ดังนี้

(1) ด้านสภาพคล่อง

การวัดสภาพคล่องหรือความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นของกลุ่มเกษตรกร สามารถวัดได้จากอัตราส่วนทางการเงินดังนี้

(1.1) อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋งน้ำร้อน มีสินทรัพย์หมุนเวียนประมาณ 1.98 เท่าของหนี้สินหมุนเวียน แสดงให้เห็นว่า กลุ่มทำไร่ไป๋งน้ำร้อน มีสภาพคล่องทางการเงินที่ดี หรือมีความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นได้ ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ ไม่มีหนี้สิน ดังนั้น สภาพคล่องทางการเงินของกลุ่มจึงอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก สามารถดำเนินกิจการได้ด้วยสินทรัพย์ของกลุ่มทั้งหมด ไม่มีภาระในการชำระหนี้แต่อย่างใด

(2) ด้านภาระหนี้สิน

การวัดภาระหนี้สินและความสามารถในการชำระค่าใช้จ่ายทางการเงินของกลุ่มเกษตรกร วัดจากอัตราส่วนทางการเงินดังนี้

(2.1) อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋งน้ำร้อน มีหนี้สินทั้งหมดต่อสินทรัพย์ทั้งหมดประมาณ 0.41 เท่า อัตราส่วนที่ได้น้อยกว่า 1 แสดงว่า กลุ่มทำไร่ไป๋งน้ำร้อน มีโครงสร้างหนี้สินทั้งหมด เมื่อเทียบกับสินทรัพย์ทั้งหมดแล้วต่ำ เกิดผลดีเนื่องจากจะทำให้กลุ่มมีภาระในการชำระคืนหนี้สินน้อยและมีโอกาสกู้ยืมในครั้งต่อไปได้มาก ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ ไม่มีหนี้สินแต่อย่างใด แสดงว่า กลุ่มทำนาแม่คะไม่มีภาระในการชำระคืนหนี้สิน และมีโอกาสในการกู้ยืมได้สูง

(2.2) อัตราส่วนหนี้สินระยะสั้นต่อหนี้สินรวม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋งน้ำร้อน มีหนี้สินระยะสั้น(หนี้สินหมุนเวียน)ประมาณ 1 เท่า ของหนี้สินทั้งหมด แสดงว่า หนี้สินทั้งหมดของกลุ่มเป็นหนี้สินระยะสั้น(หนี้สินหมุนเวียน) และในจำนวนหนี้ทั้งหมดนี้ถึงกำหนดชำระคืนภายใน 1 ปี ซึ่งในปีบัญชี 30 มิถุนายน 2554 เงินกู้ยืม จำนวน 410,000 บาท เป็นเงินกู้ยืมโครงการจัดหาปัจจัยการผลิต ปลอดดอกเบี้ย 1 ปี กำหนดชำระ เสร็จสิ้นภายในวันที่ 30 เมษายน 2555 โดยมีคณะกรรมการค้ำประกัน ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ ไม่มีหนี้สินแต่อย่างใด ดังนั้น กลุ่มทำนาแม่คะจึงไม่มีภาระในการชำระคืนหนี้สิน และมีโอกาสในการกู้ยืมได้สูง

(2.3) อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อเงินลงทุนระยะยาว พบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋งน้ำร้อน ไม่มีหนี้สินระยะยาว มีเพียงหนี้สินระยะสั้น(หนี้สินหมุนเวียน)เท่านั้น และกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะไม่มีหนี้สินจึงไม่สามารถหาอัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อเงินลงทุนระยะยาวได้

(2.4) อัตราส่วนความสามารถจ่ายดอกเบี้ย จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋งน้ำร้อน มีอัตราส่วนกำไรจากการดำเนินงานเป็น 558.38 เท่าของดอกเบี้ยจ่าย ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่สูงมาก แสดงว่า กลุ่มมีความสามารถในการจ่ายชำระดอกเบี้ยได้ดี ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ ไม่มีหนี้สิน แสดงว่า กลุ่มทำนาแม่คะไม่มีภาระในการชำระดอกเบี้ย

(2.5) **กำไรสุทธิต่อหุ้น** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อน ปีบัญชีสิ้นสุด 30 มิถุนายน 2554 มีกำไรสุทธิต่อหุ้นประมาณ 8.08 บาท ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ ปีบัญชีสิ้นสุด 31 มีนาคม 2554 มีกำไรสุทธิต่อหุ้นประมาณ 8.51 บาท

(3) **ประสิทธิภาพในการบริหารสินทรัพย์**

การวัดประสิทธิภาพในการดำเนินงานหรือประสิทธิภาพในการบริหารสินทรัพย์ ของกลุ่มเกษตรกร วัดจากอัตราส่วนทางการเงินดังนี้

(3.1) **อัตราหมุนเวียนของเงินสด** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อน มีการนำเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสดไปทำให้เกิดรายได้จากการขายกลับเข้ามาประมาณ 1.04 ครั้งต่อปี และกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ มีการนำเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสดไปทำให้เกิดรายได้กลับเข้ามาประมาณ 0.92 ครั้งต่อปี ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ค่อนข้างต่ำ แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ถือเงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด เช่น เงินฝากธนาคารไว้มากเกินความจำเป็น จะส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรสูญเสียโอกาสที่จะนำไปก่อให้เกิดรายได้หรือขยายการค้าเงินธุรกิจ

(3.2) **อัตราหมุนเวียนของลูกหนี้** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อน มีการนำลูกหนี้ไปทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์กลับเข้ามาประมาณ 1.05 ครั้งต่อปี และกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีการนำลูกหนี้ไปทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์กลับเข้ามาให้ประมาณ 1.09 ครั้งต่อปี ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ค่อนข้างต่ำ แสดงว่ากลุ่มเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความสามารถในการบริหารลูกหนี้ได้ไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เพราะ ใน 1 ปี สามารถหารายได้จากลูกหนี้ได้ประมาณ 1 ครั้ง

(3.3) **อัตราหมุนเวียนสินทรัพย์ถาวร** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อน มีการนำสินทรัพย์ถาวรไปทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์กลับเข้ามาให้กลุ่มฯประมาณ 4.15 ครั้งต่อปี ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มมีประสิทธิภาพที่ดีในการบริหารสินทรัพย์ถาวร(ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์)ที่มีอยู่ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ ไม่มีสินทรัพย์ถาวร จึงไม่มีการนำสินทรัพย์ถาวรไปทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์กลับเข้ามาในกลุ่ม

(3.4) **อัตราส่วนหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อน มีการนำสินทรัพย์ทั้งหมดที่มีไปทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์กลับเข้ามาให้กลุ่มประมาณ 0.77 ครั้งต่อปี ซึ่งสินทรัพย์ส่วนใหญ่เป็นสินทรัพย์หมุนเวียน แสดงให้เห็นว่า กลุ่มยังใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ที่มีอยู่ยังไม่เต็มที่ ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีการนำสินทรัพย์ทั้งหมดที่มีไปทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์กลับเข้ามาให้กลุ่มประมาณ 0.5 ครั้งต่อปี

(4) ความสามารถในการทำกำไร

การวัดความสามารถในการทำกำไรของกลุ่มเกษตรกร วัดจากอัตราส่วนทางการเงินดังนี้

(4.1) **อัตราส่วนกำไรสุทธิ** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อน มีอัตราส่วนกำไรสุทธิ ประมาณร้อยละ 6.46 หรือมีกำไรสุทธิประมาณร้อยละ 6.46 ของรายได้จากการขายทั้งหมด และกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ มีอัตราส่วนกำไรสุทธิประมาณร้อยละ 27.72 หรือ มีกำไรสุทธิประมาณร้อยละ 27.72 ของรายได้จากการขายทั้งหมด

(4.2) **อัตราผลตอบแทนสินทรัพย์** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อน มีอัตราผลตอบแทนสินทรัพย์ประมาณร้อยละ 4.95 หรือ กลุ่มมีการนำสินทรัพย์ทั้งหมดไปทำให้เกิดกำไรสุทธิกลับเข้ามาประมาณร้อยละ 4.95 ของสินทรัพย์ทั้งหมด และกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ มีอัตราผลตอบแทนสินทรัพย์ประมาณร้อยละ 13.81 หรือ กลุ่มมีการนำสินทรัพย์ทั้งหมดไปทำให้เกิดกำไรสุทธิกลับเข้ามาประมาณร้อยละ 13.81 ของสินทรัพย์ทั้งหมด

(4.3) **อัตราผลตอบแทนจากส่วนของเจ้าของ** จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อน มีอัตราผลตอบแทนจากส่วนของเจ้าของประมาณร้อยละ 8.43 หรือ กลุ่มมีการนำส่วนของทุนทั้งหมดไปทำให้เกิดกำไรสุทธิกลับเข้ามาประมาณร้อยละ 8.43 ของส่วนทุนทั้งหมด และกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีอัตราผลตอบแทนจากส่วนของเจ้าของประมาณร้อยละ 13.81 หรือ กลุ่มมีการนำส่วนของทุนทั้งหมดไปทำให้เกิดกำไรสุทธิกลับเข้ามาประมาณร้อยละ 13.81 ของส่วนทุนทั้งหมด

5.1.2 ผลการประเมินความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร ความพึงพอใจในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ในอำเภอฝาง

1. **ข้อมูลทั่วไปของสมาชิก** ของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ในอำเภอฝาง พบว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40-50 ปี สมรสแล้ว มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำสวน ทำนา ทำไร่ มีรายได้ระหว่าง 10,000 – 20,000 บาท/เดือน มีอาชีพเสริมจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน คือ รับจ้างทั่วไป โดยมีระยะเวลาในการเข้าเป็นสมาชิกอยู่ระหว่าง 6-10 ปี เหตุผลหลักในการเข้าเป็นสมาชิก คือ จะได้ซื้อสินค้าได้ในราคาถูกกว่าแหล่ง

จำหน่ายอื่น การร่วมทำธุรกิจและบริการกับกลุ่มเกษตรกรของสมาชิกส่วนใหญ่คือ ซื้อสินค้า

กลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะสมาชิกส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี สมรสแล้ว ทั้งหมด การศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำสวน ทำนา ทำไร่ มีรายได้ระหว่าง 10,000 – 20,000 บาท/เดือน มีอาชีพเสริมจากการทำนา ทำไร่ ทำสวน คือ รับจ้างทั่วไป โดยมีระยะเวลาในการเข้าเป็นสมาชิกอยู่ระหว่าง 6-10 ปี เหตุผลหลักในการเข้าเป็นสมาชิก คือ ดอกเบี้ย

เงินกู้ต่ำกว่าสถาบันการเงินอื่น และกู้เงินโดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน การร่วมทำธุรกิจและ
บริการกับกลุ่มเกษตรกรของสมาชิกส่วนใหญ่คือ ซื่อสัตย์

2. ความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

ในการวัดความรู้ความเข้าใจของสมาชิกในหลักการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรใน
อำเภอฝาง ได้ประเมินจากสมาชิกของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำ
ร้อนและทำนาแม่คะ โดยให้สมาชิกทุกคนตอบคำถามทั้งหมด 20 ข้อ แล้วประเมินตามเกณฑ์การ
ประเมินผลคะแนน ผลการประเมินมีดังนี้

กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อน พบว่า สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงาน
กลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง

ในส่วนกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ พบว่า สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงาน
กลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับพอใช้

สรุป ความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่
ไปงน้ำร้อนดีกว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ

3. ความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร

ในการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง ได้ทำการประเมิน
จากสมาชิก ของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อนและทำนาแม่คะ ทั้งหมด
11 ด้าน สรุปผลการประเมินได้ดังนี้

1. ด้านการกำหนดนโยบาย พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อนมีความพึงพอใจ
มาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง

2. ด้านการให้ความร่วมมือของเหล่าสมาชิก พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อน
มีความพึงพอใจมาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง

3. ด้านการจัดองค์กรการบริหารงานของกลุ่มเกษตรกร พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่
ไปงน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง

4. ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อนมีความพึงพอใจ
มาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง

5. ด้านกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไปงน้ำร้อนมีความพึง
พอใจมาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง

6. ด้านกิจกรรมสวัสดิการสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่
ไปงน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง

7. ด้านธุรกิจสินเชื่อ พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะไม่มีการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ
8. ด้านธุรกิจรวมกันซื้อหรือ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง
9. ด้านธุรกิจรวมกันขาย หรือธุรกิจรวบรวมผลผลิต พบว่า ในด้านธุรกิจรวมกันขาย ทั้ง 2 กลุ่มไม่ได้ดำเนินการจึงไม่สามารถประเมินความพึงพอใจของสมาชิกได้
10. ด้านการควบคุมภายใน พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง
11. ด้านการจัดการทางการเงิน พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง

4. ความต้องการเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

การศึกษาความต้องการเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง ได้ให้สมาชิกของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ในอำเภอฝาง คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนและทำนาแม่คะ ระบุความต้องการเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ต้องการให้กลุ่มเกษตรกรรวบรวมผลผลิตจากสมาชิก เช่น ส้ม หอมหัวใหญ่ กระเทียม ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่เพาะปลูกอย่างแพร่หลายในท้องถิ่น และเป็นตัวกลางในการติดต่อซื้อขายผลผลิตของสมาชิกกับพ่อค้า เพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านราคา ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ สนับสนุนเงินทุนให้กลุ่มเพื่อใช้ในการพัฒนาและขยายการทำธุรกิจ เช่น จัดจำหน่ายสินค้า ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ให้ทันต่อฤดูกาลเพาะปลูกให้มากขึ้นและเพียงพอกับความต้องการของสมาชิก

5.1.3 ผลการประเมินความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร ความพึงพอใจในการดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ในอำเภอฝาง

1. ข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการ ของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ในอำเภอฝาง คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อน จำนวน 9 คน และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ จำนวน 5 คน จำนวนทั้งหมด 14 คน พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนเป็นเพศชายทั้งหมด ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 40 - 50 ปี สมรสแล้ว มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวนและทำไร่ มีรายได้เฉลี่ย มากกว่า 50,000 บาท/เดือน ประกอบอาชีพเสริมคือ การค้าขาย สถานภาพทางสังคมส่วนใหญ่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน ดำรงตำแหน่งกรรมการ

กลุ่มเกษตรกรมาแล้วประมาณ 6 - 10 ปี ผลตอบแทนที่ได้รับในฐานะกรรมการกลุ่มเกษตรกรคือ โบนัสประจำปี ที่ได้จากการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี

ส่วนคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะเป็นเพศชายทั้งหมด ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 51 - 60 ปี สมรสแล้ว มีการศึกษาระดับประถม ประกอบอาชีพหลักคือ ทำนา และทำสวน มีรายได้เฉลี่ย 10,000 - 20,000 บาท/เดือน ประกอบอาชีพเสริมคือ รับจ้างทั่วไป สถานภาพทางสังคมส่วนใหญ่เป็นกรรมการหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งกรรมการกลุ่มเกษตรกรมาแล้วน้อยกว่า 5 ปี ผลตอบแทนที่ได้รับในฐานะกรรมการกลุ่มเกษตรกรคือ ค่าเบี้ยเลี้ยง

2. ความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรของคณะกรรมการ

ในการวัดความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการในหลักการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง ได้ประเมินจากคณะกรรมการของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ้ป่องน้ำร้อนและทำนาแม่คะ โดยให้คณะกรรมการทุกคนตอบคำถามทั้งหมด 20 ข้อ แล้วประเมินตามเกณฑ์การประเมินผลคะแนน ผลการประเมินมีดังนี้

กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ้ป่องน้ำร้อน พบว่า คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับดี

ในส่วนกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ พบว่า คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง

สรุป ความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ้ป่องน้ำร้อนดีกว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ

3. ความพึงพอใจของคณะกรรมการที่มีต่อการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร

ในการประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง ได้ทำการ

ประเมินจากคณะกรรมการ ของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ้ป่องน้ำร้อนและทำนาแม่คะ ทั้งหมด 11 ด้าน สรุปผลการประเมินได้ดังนี้

1. ด้านการกำหนดนโยบาย พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ้ป่องน้ำร้อนและทำนาแม่คะมีความพึงพอใจมาก

2. ด้านการให้ความร่วมมือของเหล่าสมาชิก พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ้ป่องน้ำร้อนและทำนาแม่คะมีความพึงพอใจมาก

3. ด้านการจัดองค์กรการบริหารงานของกลุ่มเกษตรกร พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ้ป่องน้ำร้อนและทำนาแม่คะมีความพึงพอใจมาก

4. ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง
5. ด้านกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง
6. ด้านกิจกรรมสวัสดิการสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง
7. ด้านธุรกิจสินเชื่อ พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะไม่มีการดำเนินธุรกิจสินเชื่อ
8. ด้านธุรกิจรวมกันซื้อหรือ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมาก ส่วนคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง
9. ด้านธุรกิจรวมกันขาย หรือธุรกิจรวบรวมผลผลิต พบว่า ในด้านธุรกิจรวมกันขาย ทั้ง 2 กลุ่ม ไม่ได้ดำเนินการจึงไม่สามารถประเมินความพึงพอใจได้
10. ด้านการควบคุมภายใน พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนและทำนาแม่คะมีความพึงพอใจมาก
11. ด้านการจัดการทางการเงิน พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนมีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะมีความพึงพอใจปานกลาง

4. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง ได้ให้คณะกรรมการของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ในอำเภอฝาง คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไถ่งน้ำร้อนและทำนาแม่คะ ระบุปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งคณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่าทุนดำเนินงานที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ ในรูปเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยให้มากขึ้น กลุ่มยังขาดคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาสานต่อการดำเนินงานจากคณะกรรมการชุดปัจจุบัน และสมาชิกรวมทั้งคณะกรรมการยังก้าวไม่ทันเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต รวมทั้งขั้นตอนของระบบราชการมีมาก เช่น การทำสัญญาเงินกู้กับโครงการของรัฐต้องเดินทางเข้ามาในตัวจังหวัด ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายมากในการเดินทาง เพราะอยู่ไกลจากตัวจังหวัด และการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกบางรายไม่เป็นไปตามกำหนดเวลา เนื่องจากการเพาะปลูกของสมาชิกไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.ด้านสมาชิก การมีส่วนร่วมของสมาชิกและความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมคณะกรรมการ และสมาชิกด้วยตนเอง จะต้องช่วยกันกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่ม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มเกษตรกร มีการเรียนรู้ในกิจการ และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการดำเนินงานของกลุ่มให้มากขึ้น โดยอาจจัดกิจกรรมการวิเคราะห์สถานการณ์กลุ่ม หรือการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ตลอดจนทัศนศึกษา ดูงาน และเชิญผู้มีประสบการณ์มาให้ข้อคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงาน เพื่อพัฒนาความร่วมมือทั้งการลดอำนาจผูกขาดในการเป็นคณะกรรมการหรือผู้นำกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีการเรียนรู้ไปพร้อมๆกันและรับรู้ความเป็นไปของกลุ่มในฐานะเจ้าของ กระบวนการมีส่วนร่วมนี้ไม่ได้อยู่ที่การริเริ่มหรือวางแผนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับสมาชิกในกลุ่มที่ต้องมีส่วนร่วมริเริ่มในการสร้างการมีส่วนร่วมด้วย

นอกจากนี้ความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงาน บทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกก็มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่ม ในด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้อง เพราะ สมาชิกมีฐานะเป็นทั้งเจ้าของ ผู้ใช้บริการ และผู้ควบคุมกลุ่มเกษตรกร ซึ่งในอนาคตสมาชิกก็อาจได้รับเลือกให้เป็นผู้นำหรือคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการบริหารงาน หรือไม่ต้องช่วยสนับสนุนกิจการของกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน บทบาทและหน้าที่จึงจำเป็นที่สมาชิกจะต้องรู้อย่างถูกต้อง

2.ด้านคณะกรรมการ หรือผู้นำกลุ่ม เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร เนื่องจากคณะกรรมการเป็นตัวแทนของสมาชิกที่ได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ในการบริหารงาน เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารประสานกับสมาชิก เพื่อร่วมกันดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จ จึงมีข้อเสนอแนะที่สำคัญต่อการพัฒนาและสร้างผู้นำ คือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการชี้แจงแนะนำ ให้ผู้นำกลุ่มหรือคณะกรรมการ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานที่ถูกต้องเหมาะสม มีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริง มีการปรับเปลี่ยนบทบาทไปตามพัฒนาการของกลุ่มและกิจกรรม รวมทั้งต้องมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ตลอดจนการใช้หลักคุณธรรมในการบริหารงาน เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน ความยุติธรรม เพื่อสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นจากสมาชิก และที่สำคัญคือ ต้องไม่ลืมหลักการบริหารธุรกิจ

นอกจากนี้การได้มาซึ่งคณะกรรมการ การตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการก็มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่ม การได้มาซึ่งกรรมการมีผลต่อศักยภาพของคณะกรรมการ ปัญหาที่พบได้จากกลุ่มเกษตรกรหลายๆกลุ่มก็คือ คณะกรรมการขาดความรู้และประสบการณ์ที่เหมาะสม

กับหน้าที่ วิธีการเลือกตั้งคณะกรรมการ ไม่ใช่วิธีที่สุด หลายครั้งที่สมาชิกเลือกคนที่ตนเองคิดว่าดี ชื่อสัตย์สุจริต หรือเลือกจากคนคุ้นเคย แต่ปรากฏว่ากรรมการที่เลือกมาขาดทักษะในการดำเนินธุรกิจ การพัฒนากลุ่มก็เป็นที่ไปล่าช้า ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้น เช่น คุณวุฒิ ประสบการณ์เบื้องต้นของผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งคณะกรรมการ ส่วนการตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการ ควรจะมีกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจตรวจสอบอย่างอิสระเข้ามาตรวจสอบ ถึงแม้ว่ากลุ่มจะมีผู้ตรวจสอบกิจการแต่ก็ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่ในการตรวจสอบ อาจเนื่องมาจากการรู้จักคุ้นเคย ความรู้สึกเกรงใจ ในตัวคณะกรรมการ

3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ถือว่าเป็นบุคคลที่มีส่วนผลักดันกลุ่มเกษตรกร เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีหน้าที่ในการส่งเสริมกิจการ ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาท และเทคนิคการส่งเสริมให้สอดคล้องกับพัฒนาการของกลุ่มในแต่ละระดับ หากกลุ่มใดที่สามารถพึ่งตนเองได้แล้วก็ต้องปล่อยให้ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ ส่วนกลุ่มที่ยังพึ่งตนเองไม่ได้ก็ต้องส่งเสริมอย่างจริงจังเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเองได้ ส่วนกลุ่มที่ยังต่ำกว่ามาตรฐานก็ต้องให้มีการปรับปรุงและพัฒนากลุ่มขึ้นมาสู่มาตรฐานให้ได้ และกลุ่มที่ได้มาตรฐานแล้วก็ต้องพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็งต่อไป

4. การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร จำเป็นที่จะต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเป็นระยะ ซึ่งสามารถประเมินได้หลายวิธีการ เช่น การประเมินผลออกมาเป็นตัวเลข ผลกำไรหรือขาดทุน(งบกำไรขาดทุน) การประเมินโดยจัดมาตรฐานกลุ่มเป็นกลุ่มที่ได้มาตรฐานหรือไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอีกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ การประเมินความพึงพอใจของสมาชิกในฐานะผู้รับบริการ และคณะกรรมการในฐานะผู้บริหาร กลุ่มเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของสมาชิก และคณะกรรมการ ด้านใดที่สมาชิกและคณะกรรมการมีความพึงพอใจน้อยก็ต้องปรับปรุง ส่วนด้านใดที่สมาชิกและคณะกรรมการพึงพอใจมากก็ต้องพัฒนา เพราะ ความพึงพอใจสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรต้องให้ความสำคัญในเรื่องความพึงพอใจนี้ด้วย เพื่อการดำรงอยู่ของกลุ่มอย่างมั่นคงและเกิดการพัฒนาต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่เน้นการศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานในภาพรวมของกลุ่มเกษตรกร ความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงาน และความพึงพอใจของสมาชิกและคณะกรรมการที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาว่า ปัจจัยใดที่มีผลต่อ

ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและละเอียดมากขึ้นอันจะนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงปัจจัยของความสำเร็จหรือไม่สำเร็จเหล่านั้นต่อไป

2. ในการศึกษาครั้งนี้ ได้มีการสอบถามปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

กลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นปัญหาเพียงบางส่วนที่ได้จากความคิดเห็นของคณะกรรมการดำเนินการ

กลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะศึกษาปัญหา

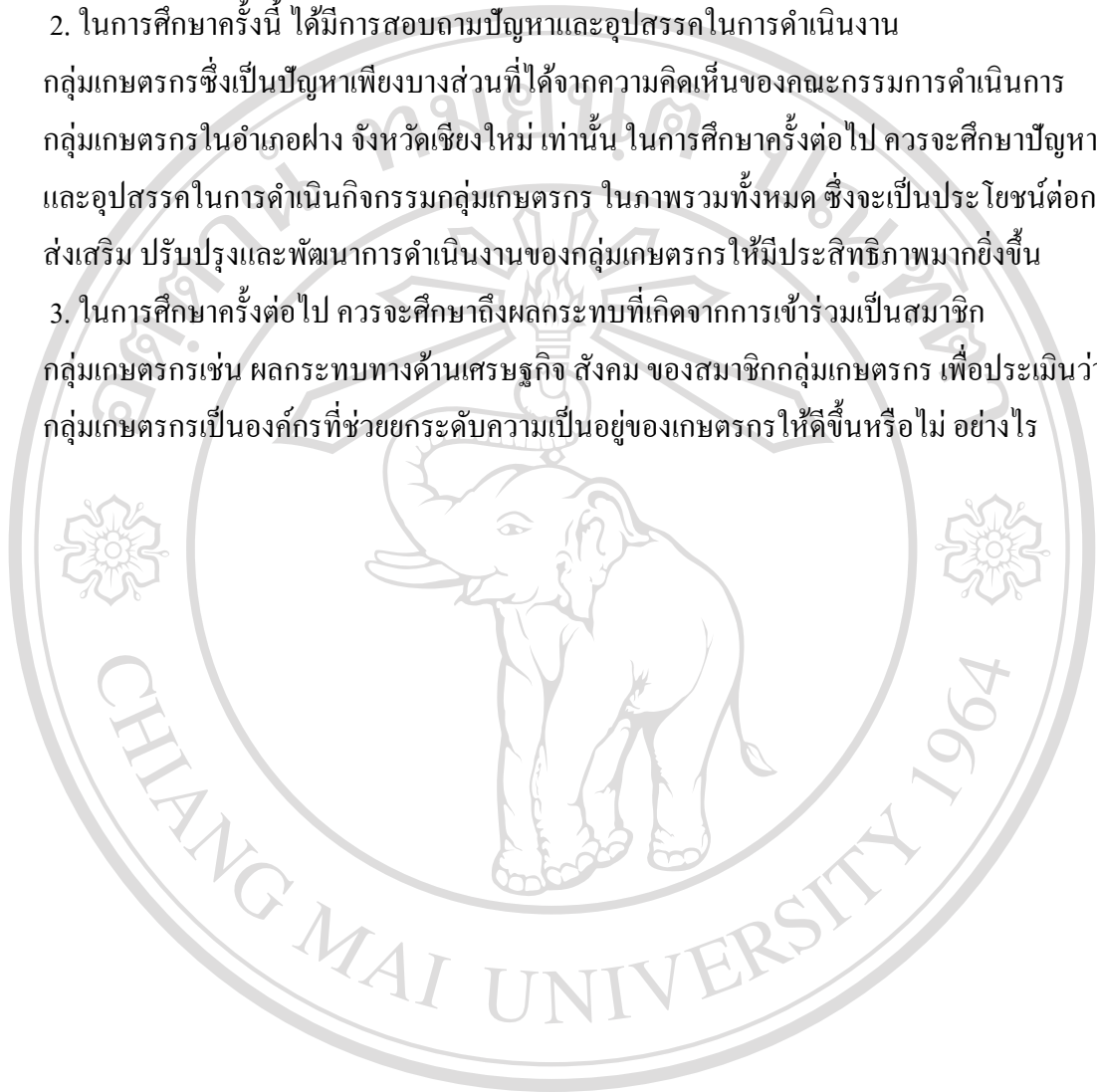
และอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเกษตรกร ในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการ

ส่งเสริม ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิก

กลุ่มเกษตรกรเช่น ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เพื่อประเมินว่า

กลุ่มเกษตรกรเป็นองค์กรที่ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved